

Дідук Олексій Вадимович,
здобувач Науково-дослідного інституту
публічного права

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ПРИВЛАСНЕННЯ, РОЗТРАТИ МАЙНА АБО ЗАВОЛОДІННЯ НИМ ШЛЯХОМ ЗЛОВЖИВАННЯ СЛУЖБОВИМ СТАНОВИЩЕМ

Важливе місце у процесі збирання доказової інформації в межах кримінального провадження належить такій слідчій (розшуковій) дії, як допит. Нині фактично без проведення допиту не відбувається жодне досудове розслідування, тому саме допит вважається однією з найбільш поширених слідчих (розшукових) дій [1, с. 173].

Проведення допиту є трудомісткою діяльністю, яка потребує завчасної і якісної підготовки. Окрім того, варто пам'ятати, що допитати особу не означає просто з нею побесідувати. Йдеться про складний психологічний процес, який полягає в налагодженні співпраці з допитуваною особою, пошуку можливості заручитися підтримкою в досягненні цілей допиту. Ось чому важливо обрати правильну тактику допиту, адже правильний вибір тактичних прийомів з урахуванням особистості допитуваного, можливостей і всіх обставин провадження, а також правильне їх застосування сприяє отриманню правдивих і повних показань, викриттю допитуваних у брехні чи усуненню добросовісної омани, дозволяє перевірити достовірність показань в ході допиту при найменших затратах часу та сил слідчого [2, с. 18].

Для успішного проведення допиту і отримання позитивних результатів слідчі повинні володіти знаннями про закони мислення, логічні методи і прийоми, закономірності психології та тактичні прийоми допиту, що розроблені у криміналістиці [3, с. 139]. Названі знання дозволять слідчому: розібратися в поведінці підозрюваного, «лжесвідка»; вибрати тактичні прийоми, за допомогою яких можна встановити мету та мотиви злочину, усунути фактори, що заважають допитуваній особі розкрити правду; визначитися з лінією поведінки щодо допитуваного. Отже, допит полягає у спілкуванні слідчого або іншої уповноваженої особи із допитуваною особою. На перший погляд нічого складаного, однак саме вказана слідча дія вважається однією із найскладніших. Складність допиту визначається кількома обставинами: 1) характеристиками допитуваної особи; 2) характеристиками особи, яка проводить допит; 3) видом і механізмом вчиненого злочину [2, с. 205].

Таким чином, тактика допиту підозрюваного передбачає комплекс наукових криміналістичних прийомів і засобів, що застосовуються слідчим до особи злочинця під час досудового розслідування корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [2, с. 206].

Ефективність проведення слідчих (розшукових) дій, насамперед допитів, часто залежить від ступеня обізнаності слідчого з окремих виробничих питань, наприклад, специфіки технології виробництва, характерних особливостей фінансово-господарської діяльності установи чи організації. На початковому етапі розслідування така обізнаність сприяє оптимальному висовуванню слідчих версій, ініціюванню гласних і негласних слідчих (розшукові) заходів, призначенню судових експертиз, залученню спеціалістів і, зрештою, обиранню ефективних тактичних прийомів подолання протидії досудовому розслідуванню, зокрема й викриттю неправдивих показань [3, с. 48].

Тактичні складові роботи слідчого є похідними від його фахової юридичної підготовки, інтелектуальних здібностей, практичного досвіду (умінь і навичок), рівня наукової організації роботи та багатьох інших компонентів суб'єктивного характеру [3, с. 48].

На основі аналізу застосування тактичних прийомів проведення допиту встановлено, що: 1) за їх допомоги можна ефективніше подолати труднощі, які виникають при підготовці та проведенні такої СРД; 2) вони надзвичайно різні та залежать від категорії осіб, що допитуються (підозрюваний, свідок, спеціаліст); 3) їх застосування залежить від слідчої ситуації, яка складається у ході проведення допиту; 4) знаходяться у постійному розвитку та вдосконаленні, формуючи систему законного впливу на осіб, які допитуються [4, с. 158].

Тактичні прийоми допиту або їх комбінації обираються залежно від ситуації цієї слідчої дії. Так, у безконфліктній ситуації (коли допитуваний бажає дати правдиві й повні показання) головним завданням допиту є одержання максимально повних показань. Труднощі можуть бути зумовлені природним забуванням певних обставин, їх неправильним сприйняттям з об'єктивних або суб'єктивних причин. Тактичні прийоми, що застосовуються у цій ситуації, мають бути спрямовані на встановлення психологічного контакту, актуалізацію у пам'яті забутого тощо. Це можуть бути такі прийоми: відновлення у пам'яті певних обставин, деталізація свідчень, стимулювання позитивних якостей особи тощо.

У конфліктній ситуації, коли особа не бажає говорити правду, головне завдання слідчого полягає у викритті неправдивості показань і спонуканні до каяття та добровільного відшкодування заподіяних збитків (за наявності доказів вини особи). Тому тактичними

прийомами допиту можуть бути такі: 1) пред'явлення доказів; 2) деталізація показань; 3) використання суперечностей у показаннях; 4) залучення спеціаліста (бухгалтера, технолога, інженера) до участі в допиті; 5) акцентуація позитивних якостей особи. Слід враховувати, що для матеріально відповідальних і службових осіб суттєве значення мають доводи, підкріплені даними, зафіксованими в документах, тому найбільш дієвими є тактичні прийоми та комбінації, пов'язані з пред'явленням під час допиту документів-доказів [5, с. 177–178].

Вивчення матеріалів практики, а також узагальнення результатів опитування респондентів свідчать про те, що у кримінальних провадженнях щодо привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем допитувані службові особи в конфліктній ситуації:

- свою провину категорично заперечують;
- надають завідомо неправдиві покази;
- відмовляються надавати покази.

Для ситуації надання неправдивих показань обрання тактичних прийомів допиту залежить від кількох вагомих обставин, зокрема, особистісних якостей допитуваного, повноти доказової бази у слідчого, вміння слідчого застосовувати певні тактичні прийоми та готовності діяти в умовах тактичного ризику.

Зважаючи на викладене та урахуовуючи результати опитування респондентів виокремлено найбільш ефективні типові тактичні прийоми, які застосовуються під час допиту службових осіб у справах про привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем: використання наявних доказів таким чином, щоб у допитуваного склалося перебільшене уявлення про обсяг поінформованості слідчого; пред'явлення доказів, зокрема, показань співучасників, свідків, матеріалів, зібраних шляхом негласних слідчих (розшукових) дій, документів; деталізація показань, повторний допит, аналіз протиріч у показаннях, пред'явлення доказів; залучення спеціаліста (бухгалтера, технолога, інженера, тощо) до участі в допиті; звернення до позитивних якостей службової особи.

Список використаних джерел

1. Плосконос А.І. Використання результатів оперативної діяльності під час допиту учасників організованих злочинних груп та злочинних організацій. Науковий вісник публічного та приватного права. 2017. Вип. 6. Т. 3. С. 172–175.

2. Дорошенко Ю.К. Особливості тактики допиту підозрюваних під час розслідування корупційних злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Юридична наука. 2020. № 7 (109). С. 202–209.

3. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія. Дніпропетровськ : РВВ ДДУВС, 2006. 416 с

4. Давиденко В. Тактика викриття неправдивих показань при розслідуванні економічних злочинів. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. № 1. С. 45 – 57.

5. Журба С.О. Криміналістична характеристика та розслідування привласнення, розтрати майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем у сфері житлово-комунального господарства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 20 с.

6. Криміналістика : підручник: у 2 т. Т. 2 / [А.Ф. Волобуєв, О.В. Одерій, Р.Л. Степанюк та ін.]; за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Р.Л. Степанюка, В.О. Малярової; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 312 с.

Буряченко Олеся Анатоліївна,
ад'юнкт кафедри публічного
управління та адміністрування
Національної академії внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ДЛЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ЮРИСДИКЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Адміністративне і кримінальне законодавство в Україні дуже динамічно змінюються останніми роками та постійне перебуває у стані реформування. Дуже часто можливо зустріти у законотворчій діяльності взаємовиключні рішення щодо криміналізації та декриміналізації окремих діянь (наприклад прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» від 22 листопада 2018 року № 2617-VIII, яким було визнано кримінальним проступком керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції [1]), а також появу нових складів адміністративних правопорушень і злочинів, що є майже ідентичними за цілою низкою ознак їх складів (наприклад внесення змін до законодавства щодо встановлення відповідальності за домашнє насильство [2] та булінг [3]).

Роль органів Національної поліції України та їх посадових осіб у системі суб'єктів кваліфікації адміністративних правопорушень полягає також в тому, що саме вони здійснюють попередню